

Dominika Panek

Seminarium naukowe „Biblioteki Europy”, Katowice, 8 listopada 2017 r.

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 2 (29), 145-152

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dominika Panek

Koło Naukowe Infologów
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: d.panek07@gmail.com

Seminarium naukowe „Biblioteki Europy” (Katowice, 8 listopada 2017 r.)

8 listopada 2017 r. w Katowicach odbyło się seminarium naukowe „Biblioteki Europy”, zorganizowane przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (IBiIN UŚ). Dla przybyłych gości, a szczególnie studentów spotkanie stanowiło okazję do poszerzenia wiedzy z zakresu praktycznego bibliotekarstwa w cenionych ośrodkach europejskich. Tematyka obejmowała dwa zasadnicze obszary: możliwości zagranicznych wyjazdów studentów i pracowników UŚ w ramach programu Erasmus+ oraz prezentacje najciekawszych bibliotek z różnych zakątków Europy. Zamiarem prelegentów było przybliżenie zagadnień związanych z wyjazdami zagranicznymi w celach naukowych oraz przedstawienie historii i rozwiązań stosowanych w bibliotekach europejskich.

Spotkanie zorganizowane w auli im prof. Zbigniewa Jerzego Nowaka, w budynku Wydziału Filologicznego, zgromadziło wielu słuchaczy. Najliczniejszą grupę stanowili studenci i pracownicy Wydziału Filologicznego.

Otwarcia seminarium dokonał dyrektor IBiIN UŚ Jacek Tomaszczyk, który przywitał uczestników, wprowadził ich w tematykę spotkania, a następnie – w związku z nieobecnością Anny Seweryn, koordynatorki do spraw programu Erasmus w IBiIN – wygłosił referat na temat oferty wyjazdów studentów i pracowników UŚ w ramach tego programu. Podał podstawowe i bardziej szczegółowe informacje na ten temat. Wyjechać może każdy student lub pracownik uczelni – w tym

celu potrzebna jest umowa spisana pomiędzy UŚ a wybraną uczelnią zagraniczną. W obrębie programu można wyróżnić kilka rodzajów wyjazdów. Pierwsza kategoria mobilności zagranicznych, związanych bezpośrednio z kształceniem akademickim, obejmuje kilkumiesięczne wyjazdy studentów na uczelnie zagraniczne oraz znacznie krótsze wyjazdy nauczycieli akademickich w ramach prowadzenia zajęć dydaktycznych w wybranej placówce. Z kolei projekty mobilności szkoleniowej mogą obejmować: kilkumiesięczne wyjazdy studentów lub absolwentów na praktyki i staże do innych krajów oraz kilkudniowe wyjazdy reprezentantów uczelni (zarówno nauczycieli akademickich, jak i innych pracowników) do zagranicznych szkół wyższych bądź instytucji naukowych. Ostatni wariant zakłada doskonalenie kompetencji zawodowych, poszerzanie wiedzy w danej dziedzinie, udział w szkoleniach i doskonalenie języka obcego. Na stypendium z tego programu można wyjeżdżać wielokrotnie na każdym z trzech poziomów studiów. Program zakłada możliwość wyjazdów trwających łącznie do 12 miesięcy. Okres ten jest nazywany kapitałem mobilności. Wyjazdy na studia częściowe odbywają się na podstawie umów międzynarodowych nawiązanych uprzednio przez IBiIN UŚ. Umowy takie określają m.in. kwestie: liczby studentów w każdym roku wyjeżdżających na wymianę, dla jakiego poziomu studiów przeznaczona jest oferta oraz jakie są wymagania językowe. Minimalny czas pobytu na studiach za granicą wynosi 3 miesiące. Stypendium początkowo wypłacane jest maksymalnie przez 5 miesięcy. W miarę dostępności środków finansowych czas ten może zostać wydłużony. Okres studiów zrealizowanych w ramach programu Erasmus+ na uczelni partnerskiej jest traktowany jako równoważny z okresem studiów w UŚ, a wyjazd nie może spowodować wydłużenia czasu studiowania. Studenci uczestniczący w tym programie w czasie pobytu za granicą nie tracą także polskiego statusu studenta.

Po wystąpieniu wprowadzającym przyszedł czas na zaprezentowanie bibliotek zagranicznych. W kolejnych referatach pracownicy IBiIN UŚ dzielili się ze słuchaczami wiedzą zdobytą w czasie licznych wizyt naukowych. Jako pierwsza głos zabrała Teresa Wilkoń. Tematem jej wystąpienia była Biblioteka Oratoriana dei Girolamini di Napoli we Włoszech. Ośrodek ten został otwarty w 1586 r. To najstarsza ksiąźnica w Neapolu i druga pod tym względem we Włoszech, a jej siedziba mieści się w kompleksie zabytków przy kościele Girolamini, stąd jej nazwa.

Historia ksiąźnicy jest ściśle związana z zakonem ojców filipinów. Data jej powstania przypada na czas, gdy pierwsi zakonnicy tego zgromadzenia pojawili się w Neapolu. Ojcowie filipini, zamieszkujący opactwo przy kościele Girolamini, zgromadzili dużą część zasobu i ot-

worzyli bibliotekę dla publiczności. Zakonnicy ponieśli ciężar finansowy w wysokości 14 tys. dukatów, aby zakupić prywatną kolekcję Giuseppe Valletty – główną częścią tej biblioteki o europejskiej sławie były dzieła historyczne i filozoficzne.

W 1864 r. zapisem testamentowym Biblioteca Oratoriana dei Girolamini di Napoli otrzymała ponad 5 tys. tomów biblioteki Agostino Gervasio, wśród nich tomy z zakresu archeologii, numizmatyki, bibliografii, literatury klasycznej, a także zbiór rękopisów będących świadectwem neapolitańskiej historii, zwłaszcza literackiej, oraz obszerny zbiór listów. Główny katalog biblioteki stanowi trzytomowy, ręcznie pisany katalog ojca Girolamo Battisty Petriego (1668–1677). Autorstwo tego tak ważnego dla zbadania pierwotnej kolekcji ojców filipinów katalogu przez długi czas niesłusznie w całości przypisywano filozofowi Gianbattistie Vico, który najprawdopodobniej tylko pomagał w jego spisaniu. Obecnie biblioteka w Neapolu cieszy się ogromną popularnością zarówno wśród mieszkańców tego miasta, jak i wśród turystów (Wilkoń, 2017).

Justyna Adamus-Kowalska zaprezentowała słuchaczom kolejną włoską ksiąźnicę o światowej sławie – Biblioteca Universitaria di Bologna. Uniwersytet w Bolonii – najstarsza tego rodzaju akademia w cywilizacji łacińskiej, stanowiąca wzór dla innych uniwersytetów średniowiecznych – został założony w 1088 r. O randze uczelni, a tym samym jej biblioteki, świadczy fakt, że na 23 wydziałach studiuje łącznie ponad 100 tys. osób. Mając tego świadomość, łatwo zrozumieć, jak istotną rolę odgrywa ta ksiąźnica w tak ogromnej instytucji.

Podstawową ideą przyświecającą pracownikom Biblioteca Universitaria jest aktywna współpraca z użytkownikiem. Konieczne jest wyszkolenie studentów i pracowników uniwersytetu, aby dzięki poznaniu zasad funkcjonowania biblioteki mogli sprawnie poruszać się zarówno w jej fizycznej, jak i wirtualnej przestrzeni. Bibliotekarze dbają więc o kształcenie użytkowników. Nauka odbywa się w formie szkoleń e-learningowych oraz kursów stacjonarnych, np. z zakresu zaawansowanego wyszukiwania danych. Na uniwersytecie organizowane są również płatne staże w bibliotece dla wszystkich studentów (Adamus-Kowalska, 2017).

Jolanta Gwiondzik przedstawiła Biblioteca Universitaria de Grenada. 14 lipca 1531 r. Karol V Habsburg założył w Grenadzie uniwersytet. Obecnie uczelnia posiada 28 wydziałów, 123 instytuty oraz 18 centrów badawczych. W jej murach wiedzę zdobywa 55 tys. studentów. Hiszpański uniwersytet słynie z tego, że jest najczęściej wybieraną uczelnią przez studentów korzystających z wymiany w ramach programu Erasmus. Dzieli się on na dwa kampusy. Główny korpus biblioteki (70 tys.

dokumentów) mieści się w dawnym szpitalu królewskim w kampusie Cartuja. Budynek starego szpitala zachwyca architekturą, a wnętrza sal bibliotecznych robią ogromne wrażenie. Każda z wydziałowych bibliotek oferuje wolny dostęp do książek oraz posiada wydzielone pokoje wspólnej pracy. Dzięki katalogom komputerowym użytkownicy biblioteki uniwersyteckiej zyskują dostęp do większości zasobów. Nadrzędny charakter ma katalog centralny biblioteki. Można skorzystać również z katalogu dorobku naukowego i zasobów elektronicznych. Na stronie internetowej dostępne są katalogi bibliotek José Saramago i Domínguez Ortiz. Czytelnicy mają także dostęp do repozytorium instytucjonalnego oraz katalogu czasopism elektronicznych.

Przy okazji prezentacji Biblioteca Universitaria de Grenada prelegentka przybliżyła słuchaczom kilka projektów związanych z bibliotekarstwem w Hiszpanii. Jednym z nich jest DULCINEA – zawierający informacje na temat polityki redakcyjnej hiszpańskich czasopism w zakresie dostępu do ich archiwów, praw do eksploatacji i licencji wydawniczych oraz tego, jak mogą one wpływać na ich późniejsze archiwizowanie w instytucjonalnych lub tematycznych repozytoriach (Gwioździk, 2017).

Agnieszka Łakomy-Chłosta omówiła funkcjonowanie Niemieckiej Biblioteki Narodowej w Lipsku. Na wstępie wymieniła różnice zadań w trzech typach bibliotek: bibliotece narodowej, bibliotece państwowej i bibliotece poszczególnych krajów związkowych. Najważniejszą biblioteką w Niemczech jest biblioteka narodowa, a jej zadaniem jest zbieranie, opracowanie bibliograficzne i udostępnianie:

- wszystkich niemieckich i niemieckojęzycznych publikacji od 1913 r.;
- wydanych za granicą germaników;
- tłumaczeń dzieł niemieckojęzycznych;
- dzieł niemieckojęzycznych emigrantów z lat 1933–1945.

Prelegentka opisała krótko historię Deutsche Bibliothek. W 1912 r. powstał pierwowzór narodowej placówki bibliotecznej – Deutsche Bücherei. Cztery lata później otwarto nowy budynek biblioteki, według projektu znanego architekta Oskara Puscha. W 1945 r. uruchomiono bibliotekę w Lipsku. Rok później we Frankfurcie nad Menem biblioteka zainaugurowała działalność pod oficjalną nazwą Deutsche Bibliothek. W 1950 r. do narodowej ksiąźnicy zostało włączone Deutsche Buch- und Schriftmuseum (Niemieckie Muzeum Książki i Pisma), a w 1970 r. – Deutsche Musikarchiv (Niemieckie Archiwum Muzyczne). Kluczowym momentem dla historii Niemieckiej Biblioteki Narodowej był rok 1990, gdy Deutsche Bücherei połączono z wymienioną wcześniej biblioteką we Frankfurcie, nadając im wspólną nazwę: Die Deutsche Bibliothek.

W 2006 r. ustawowo została przemianowana na Deutsche Nationalbibliothek. Obecnie biblioteka ma dwie siedziby: w Lipsku i we Frankfurcie and Menem.

Budynek Deutsche Nationalbibliothek w Lipsku powstawał w kilku etapach. W latach 1934–1936 wzniesiono pierwszą część budynku. Od 1959 do 1964 r. trwała dobudowa lewego skrzydła. W latach 1976–1982 wybudowano tzw. białe wieże z książkami (służące jako magazyny). Natomiast w latach 2006–2010 wzniesiono nową część budynku w stylu postmodernistycznym. Autorem projektu był Gabriel Glocker. Bryła tego segmentu biblioteki przypomina kształtem książkę, a koszty budowy wyniosły łącznie 59 milionów euro. Najpóźniej powstała czytelnia dla archiwum muzycznego (Łakomy-Chłosta, 2017).

Karol Makles, prezentując Drammensbiblioteket, przeniósł słuchaczy do Norwegii. W hrabstwie Buskerud, 40 km od Oslo, znajduje się przemysłowe miasto Drammen, liczące 68 tys. mieszkańców.

Biblioteka jest położona w obszarze Drammen Kunnskapspark. Na kompleks ten składają się budynki postindustrialne (stara papiernia) i nowoczesne (Drammensbiblioteket). Znajdują się w nim: Drammensbiblioteket (Miejska Biblioteka Publiczna w Drammen), Høgskolen i Sørøst-Norge-biblioteket (Biblioteka Uniwersytetu HSN) oraz Buskerud Fylkesbibliotek (Biblioteka Hrabstwa Buskerud). Biblioteka w Drammen posiada 8 filii, 56 baz danych, 300 tys. książek, 185 tys. e-booków, oraz 20 tys. tytułów czasopism. Czytelnicy mogą korzystać z kilkunastu wypożyczalni automatycznych, mają też wolny dostęp do księgozbioru. Książnica oferuje przestrzenie do prac grupowych, pomieszczenia z instrumentami muzycznymi (keyboard, elektroniczna perkusja i inne).

W opisie tej placówki nie sposób pominąć jej charakterystycznej architektury. Tym, co wyróżnia ją na tle innych, jest nowoczesny wygląd. Gmach został tak zaprojektowany, aby jedna z jego dłuższych ścian zewnętrznych była przeszklona, dzięki czemu pomieszczenia są pełne naturalnego światła. Powierzchnię użytkową zagospodarowano w taki sposób, aby można było się tam swobodnie poruszać. Już przy wejściu do biblioteki znajduje się duża przestrzeń, co daje użytkownikom poczucie swobody. W aranżacji wnętrza wykorzystano wiele ciepłych kolorów, zestawionych z bielą, a w połączeniu z żółtym światłem odnosi się wrażenie, że pomieszczenie jest ciepłe i przytulne (Makles, 2017).

Jolanta Szulc przedstawiła Latvijas Nacionālā bibliotēka. W 1919 r. założono państwową bibliotekę, która była pierwowzorem łotewskiej ksiąźnicy narodowej. Współczesna biblioteka narodowa tego kraju została powołana do życia w 1991 r. w Rydze. Obecnie na jej zasób

składają się: książki, periodyki oraz publikacje elektroniczne i audio-wizualne (łącznie 4,5 miliona egzemplarzy). Jak przystało na księżnicę narodową, biblioteka ta posiada prawo do egzemplarza obowiązkowego. Gromadzone są tutaj zbiory literatury łotewskiej, materiały o Łotwie i Łotyszach. Kolekcja Letonica obejmuje około 67 tys. pozycji z całego świata. Wśród zbiorów znajdują się liczne unikatowe dokumenty. Należy tu wymienić 52 tys. manuskryptów i druków rzadkich, m.in. dzieło Sebastiana Münstera *Cosmographiae...* wydane w Bazylei w 1550 r., zawierające najstarszy znany tekst w języku łotewskim – *Ojciec nasz* Johanna Hasentödera, a także najstarszy plan miasta Rygi.

Od 2014 r. siedziba biblioteki mieści się w nowoczesnym gmachu nad Dźwiną, zaprojektowanym przez Gunnara Birkerts (1925–2017). W wielofunkcyjnym budynku pod szklanym dachem znajduje się ponad 1000 miejsc do czytania, miejsce na całą kolekcję biblioteki (ponad 6 milionów woluminów), obszerne zaplecze do badań, nowoczesne centrum konferencyjne, sala koncertowa i teren wystawieniowy. G. Birkerts włączył do projektu nowego budynku biblioteki narodowej (nazywanego Zamkiem Światła) dwa symbole zaczerpnięte z łotewskiej mitologii. Pierwszym jest kryształowa góra symbolizująca szczyt osiągnięć – coś, co nie jest łatwo osiągalne, ale pełne nagród dla tych, którzy zobowiązują się osiągnąć szczyt; drugim jest „zamek światła” rozumiany jako metafora utraconej mądrości, która powraca, gdy naród łotewski pokonał intelektualną ciemność wojny i okupacji (Szulc, 2017).

Podróż po zagranicznych bibliotekach została zakończona na Litwie. Joanna Kamińska i Beata Żołędowska-Król wygłosiły referat o Vilniaus Universiteto Biblioteka. Uniwersytet mieści się w obrębie Starego Miasta w Wilnie. Obejmuje 13 budynków przedzielonych labiryntem wewnętrznych dziedzińców, zabytkowy kościół św. Jana oraz dzwonicę. W obrębie starego kampusu znajduje się Vilniaus Universiteto Biblioteka przechowująca zbiory historyczne.

Na tle innych europejskich bibliotek ta wyróżnia się wspaniałością pomieszczeń. Czytelnia starodruków to przestronna sala wypełniona światłem wpływającym przez dwa rzędy okien, umieszczonych na równoległych ścianach. Łukowato sklepiona przyciąga uwagę malowidłami w żywych barwach, pokrywającymi ściany i sufit. Obrazy przedstawiają motywy roślinne w stylu klasycystycznym. Godna uwagi jest również sala Joachima Lelewela. Tak jak w czytelni starodruków, znajduje się tutaj łukowate sklepienie, liczne malowidła na ścianach i wykonane z brązu popiersie polskiego historyka i bibliografa.

W ramach wyjazdu prelegentki odwiedziły również Mokslinès komunikacijos ir informacijos centras (Narodowe Akademickie Centrum Otwartego Dostępu, Komunikacji i Informacji). Zostało ono wybudowane w latach 2009–2013. Budynek w 85% został sfinansowany ze środków europejskich. Bryła budowli nawiązuje kształtem do potrójnego białego kryształu, stąd wśród użytkowników i mieszkańców Wilna popularna jest nazwa „Biały Kryształ”. Centrum jest czynne przez cały tydzień; od 21.00 do 9.00 rano z pomieszczeń bibliotecznych mogą korzystać tylko studenci i pracownicy naukowci. Ciekawym rozwiązaniem jest kabina pracy dla rodziców z dziećmi. O popularności centrum świadczy liczba ponad miliona odwiedzin w ciągu roku (Kamińska, Żołądowska-Król, 2017).

Obrady zakończyła dyskusja. J. Tomaszczyk przyznał, że spotkanie wywołało tak duże zainteresowanie, iż warto byłoby je powtórzyć, aby uczestnicy mogli poznać również inne biblioteki europejskie. Podkreślono walory edukacyjne wymian studenckich w ramach programu Erasmus. Wielu prelegentów akcentowało ogromną rolę poszerzania wiedzy o księżnicach z różnych części świata dla bibliologów, zwłaszcza gdy mogą odwiedzać je osobiście. Zwrócono również uwagę na problem bariery językowej, która sprawia, że wielu studentów nie decyduje się na wymianę. Uczestnicy spotkania podkreślali, że zarówno studenci, jak i pracownicy naukowci bardzo często umniejszają swoje kompetencje językowe, jednocześnie przeceniając trudności związane z barierą językową. Taki samokrytycyzm często jest bezpodstawny i powoduje niepotrzebne zahamowanie rozwoju naukowego.

Literatura

- Adamus, J. *Biblioteca Universitaria di Bologna (Włochy)*. Pobrane z: <http://www.ibin.us.edu.pl/assets/files/erasmus%20/Biblioteki%20Europy/Bologna.pdf> [dostęp: 21.08.2018].
- Gwioździk, J. *Biblioteca Universitaria de Grenada (Hiszpania)* <http://www.ibin.us.edu.pl/assets/files/erasmus%20/Biblioteki%20Europy/Granada.pdf> [dostęp: 21.08.2018].
- Kamińska, J i Żołądowska-Król, B. *Vilnius Universiteto Biblioteka (Litwa)* <http://www.ibin.us.edu.pl/assets/files/erasmus%20/Biblioteki%20Europy/Vilnius.pdf> [dostęp: 21.08.2018].
- Łakomy-Chłosta, A. *Deutsche Nationalbibliothek in Lipzig (Niemcy)* https://prezi.com/xv-mphucsj75/biblioteki-europejskie/?utm_campaign=share&utm_medium=copy [dostęp: 21.08.2018].

- Makles, K. *Dremmensbiblioteket (Norwegia)*. Pobrane z: <http://www.ibin.us.edu.pl/assets/files/erasmus%20/Biblioteki%20Europy/Drammen.pdf> [dostęp: 21.08.2018].
- Szule, J. *Latvijas Nacionālā bibliotēka (Łotwa)*. Pobrane z: <http://www.ibin.us.edu.pl/assets/files/erasmus%20/Biblioteki%20Europy/Ryga.pdf> [dostęp: 21.08.2018].
- Wilkoń, T. *Biblioteca Oratoriana dei Girolamini di Napoli (Włochy)*. Pobrane z: <http://www.ibin.us.edu.pl/assets/files/erasmus%20/Biblioteki%20Europy/Girolamini.pdf> [dostęp: 21.08.2018].

Tekst wpłynął do redakcji 20 stycznia 2018 r.